

ZÁJMENA

- osobní
- přivlastňovací
- ukazovací
- vztažná
- tázací
- neurčitá

MORFOLOGICKÉ HLEDISKO

- 1) zájmena samostatná
- 2) zájmena sufigovaná – napojují se na nominální nebo verbální tvar

GRAMATICKÉ KATEGORIE

- zájmena rozlišují tyto kategorie:
 - a) rod – mužský, ženský
 - b) osoba – 1., 2., 3.
 - c) číslo – jednotné, množné
 - d) pád – nominativ, genitiv, **dativ** (některá zájmena), akuzativ
- zájmena mají kromě pravidelných tvarů i množství variant – doložených v hovorové mluvě (např. dopisy)

OSOBNÍ ZÁJMENA

- rozlišují rod nejen pro 3. os. („on“ – „ona“, „oni“ – „ony“), ale i pro **2. os.** („ty“ (muž) - „ty“ (žena), „vy“ (muži) - „vy“ (ženy))

A) samostatná

- užívají se zřídka jako v češtině – hlavně při zdůraznění nebo ve jmenných větách

bēlum anāku „já (jsem) pánem“ *bēlī attā* „můj pán (jsi) ty“

- je-li vyjádřené sloveso, není nutné uvádět i samostatné zájmeno (na rozdíl např. od angličtiny)

tašpurī „(ty) poslala jsi“

tašpur „(ty) poslal jsi“

- samostatná osobní zájmena 3. os. sg i pl. se užívají také jako ukazovací zájmena

	nom.		gen./akus.	dat.
			sg.	
1.	<i>anāku</i>	„já“	<i>jāti</i>	<i>jāšim</i>
2. m.	<i>attā</i>	„ty“	<i>kāta</i>	<i>kāšim</i>
2. f.	<i>attī</i>	„ty“	<i>kāti</i>	<i>kāšim</i>
3. m.	<i>šū</i>	„on“	<i>šuāti</i>	<i>šuāšim, šāšim</i>
3. f.	<i>šī</i>	„ona“	<i>šuāti</i>	<i>šuāšim, šāšim</i>
			pl.	
1.	<i>nīnu</i>	„my“	<i>niāti</i>	<i>niāšim</i>
2. m.	<i>attunu</i>	„vy“	<i>kunūti</i>	<i>kunūšim</i>
2. f.	<i>attina</i>	„vy“	<i>kināti</i>	<i>kināšim</i>
3. m.	<i>šunu</i>	„oni“	<i>šunūti</i>	<i>šunūšim</i>
3. f.	<i>šina</i>	„ony“	<i>šināti</i>	<i>šināšim</i>

A) sufigovaná

sg.	gen.	dat.	akus.
1.	-ī / -ja / -'a	-am / -m/ -nim	-ni
2. m.	-ka	-kum	-ka
2. f.	-ki	-kim	-ki
3. m.	-šu	-šum	-šu
3. f.	-ša	-šim	-ši
pl.			
1.	-ni	-niāšim	-niāti
2. m.	-kunu	-kunūšim	-kunūti
2. f.	-kina	-kināšim	-kināti
3. m.	-šunu	-šunūšim	-šunūti
3. f.	-šina	-šināšim	-šināti

- zájmeno **1.os.sg** má v **genitivu** tři alomorfy:

1) -ī po konsonantu *bēl-ī* „můj pán“

2) -ja po dlouhém vokálu (vyjma -ū v nom. pl.) *ana bēlī-ja* „mému pánovi“

uznā-ja „moje uši“ (nom. du.)

3) -'a po vokálu -ū *alpū-'a* „moji volí“

- zájmeno **1.os.sg** má v **dativu** dva alomorfy:

1) *-am* po konsonantu *išruk-am* „věnoval(a) mi“

2) *-nim* po dlouhém vokálu (tj. u sloves ve 2. a 3. os. pl.) *išrukū-nim* „věnovali mi“

3) *-m* u sloves ve 2. os. sg. f. *tašrukī-m* „věnovala jsi mi“

VÝZNAM A UŽITÍ SUFIGOVANÝCH OSOBNÍCH ZÁJMEN

A) **genitivní tvary** - napojují se na jména ve statu constructu

- vyjadřují zpravidla **přivlastnění**

bīt-ī „můj dům“ *bēl-šu* „jeho pán“

- napojují se i na předložky

ittī-šu „s ním“ *balū-šunu* „bez nich“

B) **dativní tvary** - napojují se na slovesné tvary

- užívají se k označení **nepřímého předmětu** (na otázku *Komu? Čemu?*)

išruk-šum „věnoval(a) mu“

C) **akuzativní tvary** - napojují se na slovesné tvary

- užívají se k označení **přímého předmětu** (na otázku *Koho? Co?*)

išruk-šu „věnoval(a) ho“

FONOLOGICKÉ ZMĚNY NA HRANICI MEZI MORFÉMY

- kmen slova končící na konsonanty /d, t, z, s, š/ + sufix začínající na /š/

- oba tyto konsonanty se změň na /-ss-/

<i>*māt-šu</i>	>	<i>mās-su</i>	„jeho země“
<i>*amat-šu</i>	>	<i>amas-su</i>	„jeho služebnice“
<i>*warad-šunu</i>	>	<i>waras-sunu</i>	„jejich služebník“
<i>*qaqqad-ša</i>	>	<i>qaqqas-sa</i>	„její hlava“
<i>*rēš-ša</i>	>	<i>rēs-sa</i>	„její hlava“

- končí-li kmen slova, případně k němu připojené sufixy na **-m** a připojí-li se na něho sufix začínající na **-š** nebo **-k**, dojde k asimilaci:

-m + -š > -šš-

-m + -k > -kk-

* *iddinū-kum-šu > iddinūkuššu*

PŘIVASTŇOVACÍ ZÁJMENA - SAMOSTATNÁ

- užívají se zřídka

- obvykle je **přivlastnění** vyjadřováno **genitivními tvary sufigovaných osobních zájmen**

- jejich flexe se podobá flexi přídavných jmen

- mají 3 pády: nominativ, genitiv, akuzativ

- pokud stojí v postavení přívlastku, kladou se za své řídicí slovo/jméno a shodují se s ním v rodě, čísle, pádě

- tvary: „můj“, „tvůj“, „jeho/svůj“, „náš“, „váš“, „jejich“

	sg. m.	sg. f.	pl.m.	pl. f.
1. os. sg.	<i>jûm</i>	<i>jattum/n</i>	<i>juttun</i>	<i>jattun</i>
2. os. sg.	<i>kûm</i>	<i>kattum/n</i>	<i>kuttun</i>	—
3. os. sg.	<i>šûm</i>	<i>šattum/n</i>	—	—
1. os. pl.	<i>nîm</i>	<i>niattum/n</i>	—	—
2. os. pl.	<i>kunûm</i>	—	—	—
3. os. pl.	<i>šunûm</i>	—	—	—

Uvedené tvary jsou v **nominativu**.

- existují i **genitivní** a **akuzativní** tvary

zájmeno 1. os. sg.

nominativ *jûm* „můj, moje“

genitiv *jêm* „mého“

akuzativ *jâm* „můj/moje, moji“

nom.: *kīma ṣuḥārum jûm ul tīde*
„cožpak nevíš, že (ten) služebník je můj?“

gen.: *ina tibnim jêm ša Šillija tappūka izibakkum*
„z mé slámy, kterou ti přenechal Šillija, tvůj společník“
aššum še'im kêm aštanapparakkum
„kvůli tvému obilí ti stále pšíši“

akus.: *šumma lā kī'am jâmma šūbilam*
„není-li tomu tak, (pak) mi pošli mého sem!“
wardam lā kâm taššima
„otroka, který není tvůj, jsi odvedl“

UKAZOVACÍ ZÁJMENA

- tvary: „tento“, „ten“, „tamten“, „onen“

- jako **ukazovací** zájmena se v anaforické (odkazovací) funkci užívají **samostatná osobní zájmena 3.os. sg. a pl.** („tento“, „zmíněný“, „uvedený“)

- kladou se za své řídící slovo

amtum šī „tato otrokyně“

awīlam šuāti „tohoto člověka“

a-wi-lum šu-ú a-na i-ša-tim šu-a-ti in-na-ad-di „tento člověk bude vhozen do tohoto ohně“

zájmena blízké a vzdálené deixe

annûm „tento“

ullûm „onen/tamten“

- skloňují se jako přídavná jména

- kladou se za své řídící slovo

bītum annûm

„tento dům“

kiriām anniam

„tuto zahradu“

maḥar šībūtīm annūtīm

„před těmito starci“

ṣuppam ullītām

„onu tabulku“

alpū ullūtum

„oni volí“

annûm „tento“

sg.	m.	f.
nom.	<i>annûm</i>	<i>annîtum</i>
gen.	<i>annîm</i>	<i>annîtim</i>
akus.	<i>anniam</i>	<i>annîtam</i>
pl.		
nom.	<i>annûtum</i>	<i>anniātum</i>
gen./akus.	<i>annûtim</i>	<i>anniātīm</i>

ullûm „onen, tamten“

sg.	m.	f.
nom.	<i>ullûm</i>	<i>ullîtum</i>
gen.	<i>ullîm</i>	<i>ullîtim</i>
akus.	<i>ulliam</i>	<i>ullîtam</i>
pl.		
nom.	<i>ullûtum</i>	<i>ulliātum</i>
gen./akus.	<i>ullûtim</i>	<i>ulliātīm</i>

VZTAŽNÁ ZÁJMENA

- tvary: „který/á/é“

- užívá se jen zájmeno *ša*, což je ustrnulý tvar dříve skloňovaného vztažného zájmena (podobné českému *což*)

nom. sg. m.	<i>šu</i> „který“	nom. pl. m.	<i>šût</i> „kteří/které“
nom. sg. f.	<i>šât</i> „která“	nom. pl. f.	<i>šût</i>
gen. sg.	<i>ši</i> „kterého/které“	gen. pl.	<i>šût</i>
akuz. sg.	<i>ša</i> „kterého/kterou“	akuz. pl.	<i>šût</i>

- užití: a) ve vztažných větách

ana errēšim ša eṭ-ša šābu „pachtýři, který je pro ni dobrý“
šarrum ša ana mātī-šu ērubu „král, do jehož země jsem vstoupil“
awīlum ša ḥulqum ina qātī-šu šabtu
„člověk, v jehož ruce byla ztracená věc zadržena“

b) v ustálených lexikalizovaných výrazech

- v těchto výrazech se objevují i starší ještě skloňované tvary zájmena *ša*

ša paṭārim „to (stříbro) na vykoupení“ > „výkupné“
ša haṭṭātim „ten (mající) žezla“ (označení vojenské hodnosti)
šāt mūši „ta (hlídka) noci“ > „noční hlídka“
šūt rēši „ti (lidé) u hlavy (panovníka)“ > „dvořané“

c) jako součást osobních jmen

Šu-Sîn „ten (muž) Sîna“

Šāt-lštar „ta (žena) lšтары“

d) v opisu genitivního spojení

GENITIVNÍ SPOJENÍ SE STATEM CONSTRUCTEM: *warad awīlim* „otrok avíla“

OPIS GENITIVNÍHO SPOJENÍ: *wardum ša awīlim* „otrok avíla“

TÁZACÍ ZÁJMENA

- tvary: „Kdo?“, „Co?“, „Jaký?“, „Který?“, „Čí?“, „Kde?“, „Kam?“

- skloňování: a) některá jako podstatná jména

b) některá jako přídavná jména

c) některá nesklonná

A) skloňování jako podstatná jména

mannum „kdo?“

mīnum „co?“

nom.	<i>mannum</i>	<i>mīnum</i>
gen.	<i>mannim</i>	<i>mīnim</i>
akus.	<i>mannam</i>	<i>mīnam</i>

ina bīṭ-ka mannum beri „kdo má hlad v tvém domě?“
mīnum ša libba-ki imrašu-ma „co je to, co tvé srdce zarmoutilo?“
šunu manna palḥū-ma „koho se oni bojí?“

- na tázací zájmena se mohou napojovat i sufigovaná osobní zájmena, ale jen zřídka

mīn-I „co mého?“ *mannum mīnī ilqe* „kdo si na mně co vzal?“
mīn-šu, mīš-šu „co jeho?“ *mīnšu tādur* „čeho ses polekal?“
mannā-ši „kdo (je) ona?“ *mannāši awīltum ša itt-ka telqū-ši*
 „kdo (je) ta žena, kterou sis vzal s sebou?“
mannā-šu „kdo (je) on?“ *mannāšu ša ištu ešer šanātīm riqāta-ma*
u šum-ni damqam ina ālī-ni tumassaku
 „kdo (jsi) ty, jenž jsi po deset let nečinný
 a naše dobré jméno v našem městě stále
 poškozuješ!?“

B) skloňování jako přídavná jména

ajjum „který?“, „jaký?“

	m.	sg.	f.
nom.	<i>ajjum</i>		<i>ajjtum</i>
gen.	<i>ajjim</i>		<i>ajjtim</i>
akus.	<i>ajjam</i>		<i>ajjtam</i>
		pl.	
nom.	<i>ajjūtum</i>		<i>ajjātum</i>
gen./akus.	<i>ajjūtīm</i>		<i>ajjātīm</i>

ana šibūt ekallim ajjtim „na jaké přání paláce?“
ina ajjim awāṭī tešme „do kterého (dne) jsi poslouchal má slova?“

C) nesklonná tázací zájmena/příslovce

ajjiš „kam?“

ēš „kudy?“

ajjiki`am „kde?“

ajjišam „kam?“

êšam „kam?“

ajjiš pānt-kunu šaknātunu „kam chcete jít?“

êš tadâl „kudy se touláš?“

u šuḥārū ipram ajjikī'am imaḥḥarū

„a kde mají služebníci dostat příděly?“

šunu êšam illikū-ma „kam odešli?“

NEURČITÁ ZÁJMENA

- tvary: „někdo“, „něco“, „kdokoli“, „cokoli“, „některý“

- většinou jsou nesklonná

mamma(n) „někdo, kdokoli“

mimma „něco, cokoli“

ajjišamma „někam, kamkoli“

kala / kali / kal 1. „každý“

2. „celý“

- jako přídavné jméno se skloňuje zájmeno *ajjumma* „některý“, „jakýkoli“

sg.	m.	f.
nom.	<i>ajjumma</i>	<i>ajjītumma</i>
gen.	<i>ajjimma</i>	<i>ajjītimma</i>
akus.	<i>ajjamma</i>	<i>ajjīlamma</i>
pl.	m.	f.
nom.	<i>ajjūtumma</i>	<i>ajjātumma</i>
gen./akus.	<i>ajjūtimma</i>	<i>ajjātimma</i>

- další skloňované neurčité zájmeno je *mimmû* „všechno“

nom. *mimmû* status constructus: *mimmê*

gen. *mimmê*

akuz. *mimmâ*

- na tvary zájmena *mimmû* „všechno“ se mohou napojovat zájmena, genitivní spojení nebo jen genitivní tvar

<i>mimmû-šu</i>	„jeho vše, jeho veškerý majetek“
<i>mimmê bêl bîtim</i>	„vše (tj. veškerý majetek) vlastníka domu“
<i>mimmê aḥāff-ja</i>	„vše (tj. veškerý majetek) mé sestry“

- časté je **ustálené spojení** *mimma šumšu* „vše, cokoli“, doslova „vše (co má) své jméno“

u mimma šum-šu maḥar šibtī ana maṣṣārūtīm iddin-ma
„a cokoliv dal před svědky do opatrování“

- nesklonné zájmeno *kala / kali / kal* 1. „každý“, 2. „celý“

a) význam „každý“ – ve statu constructu před jménem v **gen.-akz. pl.** (tj. v nepřímém pádě)

kali mūšiātīm ula sālāku „každou noc nespím“

b) význam „celý“ – ve statu constructu před jménem v **gen. sg.**

kala ūmim u kala mūšim abtanak-ki „celý den a celou noc nad tebou pláču“

abū-ni ša kali šattim ša būnī-ni īpušu „náš otec, jenž nám celý rok dělal, co nám (viděl) na očích“ (doslova „na tvářích“)

c) význam „všichni“ – se sufigovaným osobním zájmenem za jménem v **plurálu**

nišī kala-šina ina bīt ... likammer „nechtě shromáždí všechny lidi v domě (osobní jméno)“

suḥārātīm kali-šina „všechny služebnice“

ZÁPORNÁ ZÁJMENA

- tvary: „nikdo“, „nic“, „žádný“

- záporným zájmenům v češtině odpovídá v akkadštině spojení **záporu** (záporka „ne“, prohibitivní částice) a **neurčitého zájmena**

zápor + *mamma(n)* „nikdo“

zápor + *mimma* „nic“

zápor + *ajjišamma* „nikam“

zápor + *ajjumma* „žádný“

ZVRATNÁ ZÁJMENA

- tvary: „se, si; svůj“

- starobabylónština zvratná zájmena nemá

- zvratným zájmenům v češtině odpovídá v akkadštině opis pomocí slov:

ramānum „(vlastní) osoba“

pagrum „tělo“

- opisy s těmito substantivy se užívají k vyjádření **reflexivity**

- reflexivitu lze ale vyjádřit i přímo určitým slovesným tvarem

ina kasap ramānī-šu „za své stříbro“ (doslova „za stříbro své osoby“)

šamnum ana šena ramān-šu izūz „olej se rozdělil na dvě (části)“

ramān-ka ušur / pagar-ka ušur „opatruj se!“

mimma ana pagrī-ki lā tana „idť „nedávala jsi na sebe vůbec pozor“

šum ḥabālim pagar-ki tašakkanī „děláš si jméno (pověst) škůdce“